

DOI:10.26104/NTTIK.2023.73.60.042

Тыналиева Г.Т.

АЗЫРКЫ БИЛИМ БЕРҮҮ СИСТЕМАСЫНДА СТУДЕНТТЕРГЕ ТЕАТРАЛДЫК
ЖАНА КӨРКӨМ-ЭСТЕТИКАЛЫК ТАРБИЯ БЕРҮҮНҮН АКТУАЛДУУЛУГУ

Тыналиева Г.Т.

АКТУАЛЬНОСТЬ ТЕАТРАЛЬНОГО И ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО
ВОСПИТАНИЯ УЧАЩИХСЯ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

G. Tynaliyeva

THE RELEVANCE OF THEATRICAL AND ARTISTIC AND AESTHETIC
EDUCATION OF STUDENTS IN MODERN EDUCATION SYSTEM

УДК: 792:378

Заманбап адамдын практикалык ишмердүүлүк процессинде илимий билимдердин комплекси гана эмес, ошондой эле эстетикалык билим берүүнүн жана тарбиялоонун ролу жогорулаган жогорку жалпы маданий жана адеп-ахлак потенциалы талап кылынат, бул негизинен эстетикалык ой жүгүртүүлөрдү калыптандыруу маселелерин чечет, табити жаши адамдын эмоционалдык дүйнөсүн өнүктүрүү. “Театр жасоонун” эң жаңы ыкмалары биринчи кезекте жаңы көрүүчүнүн кабыл алуусунун өзгөрүшүнө, анын чыгармачылык потенциалын активдешине, биздин дүйнөнү кабылдообузду санариптештирилишине байланыштуу жана театрдын көрүүчүлөргө жаңы сезим берүү аракети болуп саналат, таасир этүүнүн интеллектуалдык ыкмаларын сезүү ыкмаларына которуу. Билим берүү процессин геймификациялоо практикасы студенттерди окууга тартуу менен чыгармачылык ой жүгүртүүнү, “жумшак көндүмдөрдү” же креативдик ой жүгүртүүгө жардам берет.

Негизги сөздөр: эстетикалык тарбия, театр, искусство, билим, актер, педагог, геймификация, тьютор, гринфильдер.

От современного человека требуется не только комплекс научных знаний, необходимый в процессе практической деятельности, но также высокий общекультурный и нравственный потенциал, где возрастает роль эстетических суждений, вкусов, развитие эмоционального мира молодого человека, служит укреплению сознания, убежденности, становлению всего его духовного облика. Новейшие способы «делать театр» прежде всего, обусловлены меняющимся восприятием нового зрителя, активизацией его творческого потенциала, дигитализацией нашего восприятие мира и является попыткой театра дать аудитории новый сенсорный опыт и перевести интеллектуальные методы воздействия в чувственные. Практика геймификации учебного процесса вовлекает студентов в обучении помогает развивать креативные мышление.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, театр, искусство, знание, актер, педагог, геймификация, тьютор, гринфильды.

From a modern person, not only a complex of scientific knowledge is required in the process of practical activity, but also a high general cultural and moral potential, where the role of aesthetic judgments, tastes, the development of the emotional world of a young person increases, serves to strengthen consciousness, conviction, the formation of his entire spiritual appearance. The newest ways to “do the theater” are primarily due to the changing perception of the new viewer, the activation of his creative potential, the digitalization of our perception of the world and is an attempt by the theater to give the audience a new sensory experience and translate intellectual methods of influence into sensual ones. The practice of gamification of the educational process involves students in learn-

ing and helps develop creative thinking.

Key words: aesthetics, theatre, art, knowledge, actor, teacher, gamification, tutor, greenfields.

Искусство тарыхында ХХ кылым жаңы эстетиканын пайда болушу менен мүнөздөлөт. ХХI кылымда дүйнөлүк театрда болуп жаткан өзгөрүүлөрдүн негизги тенденциялары, заманбап театрдын өзгөрүүсү-айдан ачык. Театр искусствосундагы мындай жаңы кырдаал келечек кадрларды окутуп-тарбиялоодо жаңы методологиянын зарылдыгын жаратат. Профессионалдык билим аспектиндеги актер феномени ушул мезгилде илимий түшүнүктүн предмети болуп калды. Социалдык турмуштун жана адамдын ишмердүүлүгүнүн бардык чөйрөлөрү дагы бир жолу өзгөрүү шамалына дуушар болду, анткени совет доорунда калыптанып калган коомдук процесстердин мамилелери жана принциптери коомдун турмуштун демократиялык негиздерине жана кайра курууга болгон умтулуусуна – эч кандай жооп бере алган эмес, ар бир адамдын жашоосунда коомдун жана жеке кызыкчылыктардын негиздери орун алмашып, адамдын жеке кызыкчылыгы артыкчылыктуу болуп калды. Тарбиялоо концепциясында көркөм-эстетикалык тарбия гана толугу менен ыдыраган эмес деп ишенимдүү айтууга болот. Жана бул түшүнүктүү; алардын арасында адамдын сезимине, акыл-эсине жана эркине таасир этүүчү күчтүү эмоционалдык жана сезүү каражаттары бар жана эң күчтүү курал – искусство өзүнүн табияты жана таасирдүүлүгү боюнча эркиндикке багытталган.

Студенттердин көркөм-эстетикалык потенциалын өнүктүрүү маселеси: заманбап философиялык, психологиялык, укуктук, педагогикалык жана методологиялык проблемалардын контекстинде гана чечилиши мүмкүн, анткени көркөм-эстетикалык потенциалды өнүктүрүү моралдык, руханий-адептик гана эмес, ошондой эле инсандын саясий, укуктук мүнөздөмөлөрү, анын коомдук аракеттердин жана мамилелердин субъектиси катары өзүн ишке ашырууга умтулган ойчул, активдүү адамды, патриотту тарбиялоо негизги милдеттердин бири болуп саналат. Билим берүүдө: демилгелүү; чыгармачылык; кесиптик ишмердүүлүк менен мүнөздөлгөн жаш адамдын руханий-

адептик калыптануусундагы жана өнүгүүсүндөгү кайра түзүүлөр аркылуу.

“Адамда бардык нерсе сулуу болуш керек: жүзү да, кийими да, жан дүйнөсү да, ойлору да” А.П. Чеховдун бул атактуу сөздөрү эстетикалык тарбиянын маңызын эң сонун чагылдырат, анын максаты адамды түшүнүүгө үйрөтүү, сулуулукту баалоо. Эстетикалык тарбиянын жаңы ыкмаларын колдонуу зарылдыгын мезгил талап кылууда. Заманбап студент Z муунунун өкүлү, вертуалдык мейкиндикте жашаган цивилизациялуу цивилизациянын баласы. Эстетикалык («эстетизис» - грек тилинен которулганда сезим, сезүү дегенди билдирет) тарбиялоо процессинде бул өзгөчүлүктөр эске алынууга тийиш. Сезимдер адамдын жеке көрүнүшүн жана анын чыгармачылык жашоосунун эң маанилүү чөйрөсү катары каралат.

Заманбап театр бул жерде азыр жашаган искусство. Албетте, искусство замандын агымы менен кадам ташташы керек, бирок театр жашоого таасир этиш үчүн ал күнүмдүк турмуштан күчтүү, курч болушу керек [1, 167-б.]. Заманбап театр искусствосунда философиялык театр идеясы барган сайын күч жана мааниге ээ болууда, режиссер менен актер үзгүлтүксүз театралдык эксперименттин шартында болгон көркөм чыгармачылык процесс. Режиссердун театралдык эстетикасын калыптандыруу процессинде эки эң ири театралдык мектептердин “Аткаруу” (представление) мектеби менен “Тажрыба” (переживание) мектебинин биригиши жүрүп жатат.

Психологиялык театр менен спектакль театрынын синтези актуалдуу. Үч дүйнөнүн байланышы (көрүүчү, актер, режиссер) [1]. Театрдын жаңы түрү – философиялаштыруу. Интеллектуалдуу мамиле: сүрөтчүнүн дүйнө таанымында табитин, поэтикалык-философиялык принциптердин калыптанышы. Сажнада болуу ыкмасы катары – өзгөчө чыгармачылык дүйнө таанымы. Анын даны дүйнөнү көзгө көрүнбөгөн кабылдоодо жана аны философия аркылуу түшүнүүдө жатат. Кологотивдик мамиле (байыркы термин) тышкы жана адеп-ахлактык сапаттардын гармониялык айкалышы, адам инсандыгын адам тарбиялоо идеалы катары жеткилендик.

Мектеп-лаборатория-театр. Заманбап театр искусствосундагы инновациялык тенденциялар азыркы театралдык искусствонун өнүгүүсүн учурдагы фестивалдык кыймылдын мисалында изилдейт. Азыркы социалдык-маданий процессте анын зарылдыгын ачып, башкача театралдык -эстетикалык моделин тартуулоо.

Бүгүн биз актерлорду ким үчүн жана эмне үчүн окутуп жатабыз? Азыркы театрдагы актердун атаандаштыкка жөндөмдүүлүгү, ар тараптуулугу жана көп кырдуулугу. Узак убакыт бою анын аткаруучулук сапаттары салттуу театрдын актерунун артыкчылыктуу сапаттары болуп эсептелген (Станиславскийдин

“осуяттары” боюнча). Азыркы театрдын эстетикалык логикасынын маңызы анын адабиятка көз карандылыкты жеңүүгө умтулуусунда, басымды пьесанын текстинен спектаклдин текстине которууда жатат. Театр менен адабияттын ортосундагы ажырым. Сөзмө сөз, курулуш (вербатим), иммерсивдик театр, инклюзивтик театр, сайтка тиешелүү, променад театры, перформанс, инсталляция ж.б.

“Театрды жасоонун” эң жаңы ыкмалары биринчи кезекте жаңы көрүүчүнүн кабыл алуусунун өзгөрүшүнө, анын чыгармачылык потенциалынын активдешине, биздин дүйнөнү кабылдообуздун санариптештирилишине байланыштуу жана театр көрүүчүлөрүнө жаңы сезим берүү аракети болуп саналат, таасир этүүнүн интеллектуалдык ыкмаларын сезүү ыкмаларына которуу. Спектаклдин идеясы нөлдөн баштап бардык сегменттер тарабынан түзүлөт. Актер аткаруучу болбой калат, ал авторлош болуп калат. Борбордо анын инсандыгын, анын жеке ой-пикирин көрүүчүгө жеткирүү. Актерлор өздөрүнүн дене логикасын карманышат: жашыруун импульс, энергия динамикасы жана дененин өзүнүн механикасы, ошондой эле анын кыймыл жөндөмү, ал эми театр акырындык менен “автордун” (режиссердун) элге кеп-кеңештерин түздөн-түз бура турган кандайдыр бир аспапка айланат [6]. Постдрамалык театрда актер өзүнүн бар болуусун көрүүчүгө тартуулайт, аны Леман “абсалюттук катышуунун аткаруучулук учуру” - деп атайт, ал эми негизги милдет – ролду актуалдаштыруу. Эрик Фишер-Лихтер аткаруунун эстетикасынын теориясындагы борбордук пунктту сүрөтчүнүн өз идеясын көркөм чыгарманын формасы катары гана эмес, окуя катары да ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүн ачуу болуп саналат. Перформанс (спектакль) көңүлдү чыгармадан жаратуучунун өзүнө-сүрөтчүгө бурган. Көрүүчүнүн көз алдында жашап жаткан жаратуучунун инсандык өзгөчөлүгү “окуянын” бир түрү. Бул аткаруунун эстетикасы.

Театр долбоору – белгилүү бир аудитория сегментине багытталган уникалдуу эстетикалык баалуулугу жана көркөм бүтүндүгү менен инновациялык чыгармачылык продукт. Театр долбоорунун жаңы форматтары, мисалы:

- актердун оюну мимика жана бий аркылуу чагылдырылган пластикалык спектакльдер;
- музыкалык, драмалык, хореографиялык жана опералык искусствону айкалыштырган мюзиклдер;
- көрүүчүнүн спектаклдин сюжетине толук чөмүлүү эффекттин түзүүчү иммерсивдүү шоу, мында ал болуп жаткан окуялардын толук катышуучусу.

Профессионал актерлор жана өзгөчө муктаждыктары бар адамдар (сенсордук, физикалык жана психикалык жактан кемчиликтери бар) өз ара аракеттенип, көркөм сөздүн жаңы формаларын издеген инклюзивдик спектаклдер. Кеп философиялык-педаго-

гикалык-көркөм коомчулугунун программалык-теориялык ишмердигин активдештирүү жөнүндө жүрүп жатат.

Көркөм-эстетикалык башталыш. Маданий-гуманитардык жактан билимдүү адам, билиминде жана ишмердүүлүгүндө техникалык көз карашы бар адамга караганда, эркиндиктин жана чыгармачылык эрдиктин идеялына жана принциптерине көбүрөөк берилген. Көркөмдүк жактан гана эмес, эстетикалык билим берүү жана тарбиялоо боюнча да, анын келечектеги көркөм эстетикалык маданиятына бекем негиз жана колдоочу инсандык структура салуу дегенди билдирет. Дүйнөнү көрүү, эркин сезүү. Бүгүнкү күндө билимдүү, маданий, эмоционалдык жана интеллектуалдык жактан өнүккөн адам чыгармачылык плазма жашоосуна эмес, билим көндүм жана жөндөмдөр дүйнөсүнө гана сугарылган адамга караганда маданият жана цивилизация үчүн жемиштүү болорун күмөн сангандар аз...

Азыркы коомдун азыркы этабы баалуулуктар системасынын өзгөрүшү, калктын маданиятынын деңгээлинин төмөндөшү менен мүнөздөлөт. Мындай шарттарда адамдын маданиятынын калыптанышына таасир этүүчү өзгөчө каражаттары бар коомдук аң-сезимдин сферасы катары искусствонун ролу жогорулайт.

Аткаруучулук эстетика теориясынын негизги пункту болуп ХХ кылымдын экинчи жарымында сүрөтчүнүн өз идеясын көркөм чыгарма түрүндө гана эмес, окуя катары да ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүнүн ачылышы болуп саналат. Перформанс көңүлдү чыгармадан жаратуучуга – сүрөтчүнүн өзүнө буруп, муну менен артефакттын, катып калган формасын эмес, анын жаралуу процессинин жана тирүү жаратуучунун инсандык өзгөчөлүүлүгүнүн эң чоң баалуулугун ачып берди. Көрүүчүнүн алдында белгилүү бир “окуя”. Көркөм чыгарманын эстетикалык гана эмес, ошондой эле этикалык окуя катары аткаруунун ортосундагы бул принципиалдуу айырма актердук болмуштун жаңы, перспективдүү ыкмасы теориясынын негизин түзөт.

Заманбап дүйнөнүн өнүгүү динамикасы ХХ кылымда калыптанган билим берүүнүн учурдагы милдеттерге карата натыйжасыздыгын көрсөтүү жана экономиканын гана эмес, коомдун дагы билим берүүнүн жаңы формаларына суроо-талапты жаңыртты жана баарынан мурда, үзгүлтүксүз берүү же “өмүр боюу билим берүү,” бул адамга мүмкүн болушунча узак убакыт боюу заманбап көндүмдөр менен талап кылынган профессионалдуу бойдон калууга мүмкүндүк берет. Коомдук турмуштагы ар кандай өзгөрүүлөр билим берүү системасындагы өзгөрүүлөргө алып келет.

Заманбап цивилизациянын басымы, өзүнүн өмүр жолуна кадам таштаган жаш адамга күчтүү таасир этет, ага рыноктук иш-аракеттерде, атаандаштар менен күрөштө, пайдага умтулууда, кандай болсо да ий-

гиликке жетүү үчүн өзүнүн чыгармачылык потенциалын ишке ашырууну сунуш кылат. Бүгүнкү күндө адамдын нормалдуу ой сезимдери жана умтулуулары бузулуп, анын ордуна адамгерчиликтен ажыратылган фарстар алмашып, коомду адамгерчиликтен ажыратуу тенденциясы күч алууда. (гезит, видео, ТВ, кино).

Заманбап билим берүүнүн милдеттеринин бири, окумуштуу философ Л.Ю. Писарчуктуктун айтымында, “Адамды күнүмдүк турмуш дүйнөсүнөн маданият дүйнөсүнө которуу”. Студенттердин инсандыгын калыптандыруу жана тарбиялоо университетте тарбиялык иш аракеттердин негизги багыты болууга тийиш. Билим берүү бүгүнкү күндө адамдын маанилүү ыйгарым укуктарын ачып берүүчү гумандаштыруу концепцияларынын уландысы катары каралууда. Окуу дисциплиналарынын эстетикалык потенциалын актуалдаштыруу.

Ар бир коомдун, анын ичинде көп жагынан өнүгүүсү жаштардын окуу-тарбия процессинде калыптанган адеп-ахлактык сапаттарынан көз каранды. “Биздин бүт жашообуз – бул оюн, андагы адамдар – актер”, ХХ кылымда В.Шекспирдин бул сөздөрү өзгөчө мааниге ээ “үйрөнүү” жана “көңүл ачуу” түшүнүктөрү.

Билим берүү процессин геймификациялоо практикасы студенттерди окууга тартуу менен чыгармачылык ой жүгүртүүнү “жумшак көндүмдөрдү” же креативдик ой жүгүртүүнү өнүктүрүүгө жардам берет. Soft Skills бүгүнкү күндө эң негиздүү, ошондой эле башка катышуучулар менен өз ара аракеттенүү жолдорун табуу. Технологиялык вертуалдык ыкмасы VR жана AR. Долбоорлор иши кызыксыз лекцияларга сонун альтернатива болуп саналат. Адаптивтик окутуу – дүйнөдө барган сайын популярдуулукка ээ болууда. Билим берүү студенттин муктаждыктарына ылайыкташтырылган болушу керек. Адаптивдик системалар студенттин когнитивдик өзгөчөлүктөрүн, анын маалыматты кабыл алуу жолдорун жана даярдоонун баштапкы деңгээлин эске алган эң жекече окутуу ыкмасын түзөт. Интегралдык мамиле – предметти ар кайсы бурчтан изилдөөгө мүмкүндүк берүүчү дисциплиналар аралык көндүмдөрдү сунуш кылат. Мугалимдин ролун өзгөртүү – Ал билимдин бирден бир булагы болбой калды. Эми ал окуу процессинин жаратуучу (режиссер) көзөмөлдөгөн директор болуп калды. Анын милдети: Студенттерди окууга тартуу, мотивацияны колдоо, интерактивдүү долбоорлорду ойлоп табуу жана багыттоо, аларды ойлоноууга ыйрөтүү [7]. ИОТ (жеке билим берүү траекториясы) – мисалы, мындай аныкталат: “Жалпы жана кесиптик билим деңгээлине карабастан; ар бир окуучунун когнитивдик, чыгармачылык жана коммуникативдик жөндөмдүүлүктөрүн жана ишке ашыруунун жеке жолу.” ИОТтун артыкчылыгы: аны тарбиялоо же өз алдынча

лыгынын, демилгелүүлүгүнүн көрүнүшү, факультативдик сабактардын санын көбөйтүү, ынталуу студенттердин санын көбөйтүү менен мугалимдердин окуу процессине кызыгуусун арттыруу. Өнүккөн өлкөлөрдө билим берүү АКШ жана Улуу Британияда ондогон лидерлердин арасында. Репититордук система (тьютордук). Бул университеттердин репититор системасынын феномени, башкалардын катарында; репитор кызматындагы жогорку квалификациялуу адистерде болгон, алар массалык түрдө эмес, “автордук” жекече продукция чыгарган, мындан тышкары, окутуучунун (тьютордун) фигурасы университет чөйрөсү билимдин борбордук баалуулугу менен эркин, ачык билим берүү мейкиндиги болгондугуна байланыштуу суроо-талапка ээ болгон. Репититор автордук курсу бар штатан тышкаркы окутуучу менен эркин студенттин ортосунда ортомчу болуп, студенттин өзүн-өзү аныктоо процессине колдоо көрсөтүп, көзөмөлдөп жетектеген адам.

Илимий борборлор (кампустук мейкиндик) китепканалар, театр музейлери, басмаканалар, спорт аянтчалары, ресторандар, дүкөндөрдөн турган абдан өнүккөн инфраструктурасы бар кампус мейкиндиги.

Илим изилдөөлөрдүн көлөмү – илим менен билимдин тыгыз байланышы. Студенттин өз алдынчалыгы. Студент предметтердин жана модулдардын чоң тизмесинен тандай алат, алардын айрымдары милдеттүү, калгандары факультативдүү жана жекече тандалат.

Гринфилдер – жашыл талаалар. Эскинин контекстинде жаңынын аралдары катары. Бакалавр даражасы толук, толук кандуу жогорку билим деп эсептелет [8]. Ошентип, ар бир студентке өзүнүн жеке билим берүү траекториясын түзүүгө мүмкүндүк берүүчү туура курулган система инсанга рынокто суроо-талапта калууга мүмкүндүк берүүчү кесиптик компетенцияларды өнүктүрүүгө салым кошо алат. Бир профессионалдык чөйрөгө байланышпаган кросс-контексттик (ашыкча профессионалдык) көндүмдөр жана бир аймактан аймакка өтүүгө, өзүндү дисциплинар аралык чөйрөлөрдө колдонууга мүмкүндүк берет. Бул маданияттуулук, командада иштей билүү, системалык ой жүгүртүү сыяктуу көндүмдөр жана жөндөмдөр.

Биз илимий-изилдөө менен көркөм жана чыгармачылык ишти айкалыштырабыз. Биз “Театралдык искусство” багытындагы тийиш болгон кесиптик компетенциялардын билим берүү стандартын өзгөрттүк:

1. Артистик аткаруучулук жана маданий-агартуучулук (өзүнүн тышкы формасын жана чыгармачылык үчүн зарыл болгон психофизикалык абалын сактай алат).

2. Драматургиялык жаратмандык.
3. Режиссуралык жаратмандык.
4. Театр таануучулук.

5. Педагогикалык.

Илимий-изилдөө жана илимий-методикалык ишмердүүлүк. Заманбап мугалим 7 компетенцияга ээ болушу керек:

1. Педагогикалык дизайнер.
2. Оюн мастери.
3. Долбоорлордун координатору.
4. Аналитик.
5. Тарбиячы.
6. Насаатчы.
7. Фасилитатор.

XXI кылымда дүйнөлүк билим берүү системасында глобалдык тенденциялар бар. Студенттер үчүн эң популярдуу багыттар искусство жана юриспруденция, экономика жана инженерия, компьютердик технологиялар.

Эстетикалык тарбия берүүнүн азыркы системасы байыркы философдордун мурасына, Кайра Жаралуу доорунун маданиятына, азыркы мезгилдин маданиятына жана улуттук маданияттын элементтерине негизделген.

Искусство Аристотелдин пикири боюнча, таанып-билүүчүлүк, тарбиялык таасирге ээ, адамдарга эстетикалык ырахат тартуулайт. Ал эстетикалык тарбия инсандын гармониялуу өнүгүшүн камсыздайт, адамды жаран кылып, акыл-эстүү ишмердүүлүктүн өнүгүшүнө салым кошот деп эсептеген.

Бардык билим берүү мекемелеринде билим берүүнү гумандаштырууну ишке ашыруу зарылчылыгы көңүл борборунда, мында инсанга көркөм тарбия жана эстетикалык тарбия берүү өзгөчө ролду ойнойт.

Азыркы коомго билимдин жана тарбиянын жогорку баалуулугун түшүнгөн, максаттарга жетүү үчүн тынымсыз өнүгүүгө жана өркүндөтүүгө жөндөмдүү, жашоонун учурдагы шарттарына жана табитине жооп берген чыгармачыл, таланттуу, жигердүү инсан керек.

Адабияттар:

1. Андреев А.Л. Искусство, культура, сверхкультура (Философия искусства Н.А. Бердяева). М.: Знание, 1991. - С. 67.
2. Андреев А.Л. Место искусство в познании мира. - М., 1980. - С. 255.
3. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. - М.: Провиздат, 1979. - С. 23.
4. Ванслов В.В. что такое искусство. - М.: Знание, 1958. - С. 328.
5. Комарова А.И. Эстетическое воспитание студентов. - Львов, 1984. - С. 159.
6. Леман Х.Т. Постдраматический театр. - 1913.
7. Сысоев П.В. Обучение по индивидуальной траектории. / Журнал Томского госуниверситета. [Электронный ресурс]. - <http://journals.tsu.ru/uploads/import/970/files/24-121.pdf>
8. Навыки будущего. / Future Foundation. [Электронный ресурс]. - <https://future.org/futureskills-ru>.